

Новий інтерактивний навчально-методичний комплект
для 1, 2, 3, 4 класів
до підручника «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» (у 2-х частинах)
 (автори — Ірина ГРУЩИНСЬКА, Зоя ХИТРА, Ірина ДРОБЯЗКО)

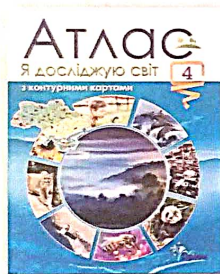
Підручник
 (у 2-х частинах)

Робочий зошит
 (у 2-х частинах)

Збірник
 тематичних
 діагностичних
 робіт

Методичний
 посібник
 (у 2-х частинах)

Атлас
 з контурними
 картами

Альбом
 з дизайну
 і технологій

З питань придбання навчальної літератури звертайтеся:
 ТОВ «Торговий Дім — «Всесвіт»

(067) 543-05-26

Завжди раді спілкуватися і співпрацювати з кожним із Вас
 в Українському освітянському видавничому центрі «Оріон»!

(097) 330-10-83; (067) 543-05-26
 orioncentr@ukr.net; ikras@ukr.net

Наш сайт: www.orioncentr.com.ua
 Сторінка у Фейсбуці: УОВЦ «Оріон»

ISBN 978-966-991-128-5

9 789669 911285

Європейська освіта в Україні
 твориться сьогодні й зараз нашими спільними зусиллями!

НОВА УКРАЇНЬКА ШКОЛА

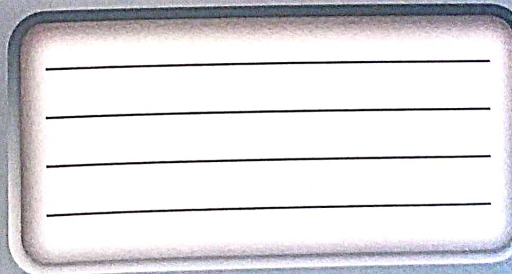
Ірина Грущинська
 Зоя Хитра

4

Робочий зошит

Частина 1

- Родинні і навчальні проекти
- Розвиток критичного мислення
- Різноманітні творчі завдання для колективної і самостійної роботи
- Застосуємо знання щодня

Ірина ГРУЩИНСЬКА, Зоя ХИТРА

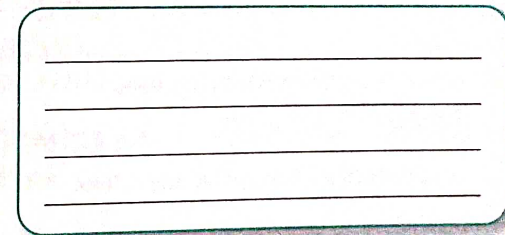
Я досліджую світ

Робочий зошит

(у 2-х частинах)

4 клас

Частина 1

*Схвалено для використання
в освітньому процесі*

УДК 57.081.1*кл4(075.2)
Г91

Схвалено для використання в освітньому процесі
[рішення експертної комісії з педагогіки та методики початкової освіти
від 4 червня 2021 року (протокол № 4)], № 2.0140-2021
у Каталозі надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам

ДОРОГІ ЮНІ ДОСЛІДНИКИ Й ДОСЛІДНИЦІ!

Вітаємо всіх вас у четвертому — випускному класі! Адже ви закінчите початкову школу. А в наступному році вас чекає вищий щабель шкільної освіти з новими предметами. До вивчення їх саме зараз потрібно починати готуватися. Розкриємо секрет: усе, про що ви дізнаєтеся на уроках «Я досліджую світ» у 4 класі, закладе міцну основу для успішного навчання в 5 класі.

Розпочнемо ми навчання з пізнання людини й роздумів про те, як зробити життя кожного з вас успішним і щасливим. У цьому навчальному році ви дізнаєтеся багато цікавого й корисного про людське суспільство, історію нашої країни та світу, видатних особистостей. Для вас відкриє свої таємниці безмежний Всесвіт і загадкова природа нашої неповторної і прекрасної планети. Ви краще пізнаєте й природу нашої Батьківщини-України, щоб щиро полюбити її красу, й навчитеся захищати природні багатства свого рідного краю. А ще ви дізнаєтесь, які небезпеки й катастрофи можуть спіткати людство в разі нехтування законами природи. Сподіваємося, що за літо у вас також виникло багато запитань про сучасний стан довкілля, життя людей і самих себе. Будемо разом шукати на них відповіді.

Допомагатиме вам виконувати різноманітні практичні й пізнавальні завдання наш робочий зошит. Для успішної реалізації цікавих проєктів ви будете користуватися різними джерелами інформації. Пригадайте, не дарма наш час називають епохою інформації і додають: «Той, хто володіє інформацією, той володіє світом». І ви маєте навчитися не лише здобувати її, а й ефективно використовувати, критично сприймати, усвідомлювати й робити правильні висновки про навколишній світ.

Нагадаємо секрети умовних позначок:

- — напиши, обведи, підкресли, з'єднай лініями, устав пропущені літери й слова
- — розфарбуй, домалюй
- — скористайся допомогою дорослих
- — поясни приказку, відгадай загадку
- — опанувуй медіа

Відкривайте цей світ із задоволенням і користю!

До уваги вчителів!

Робочий зошит є складовою частиною НМК до підручника «Я досліджую світ. Частина 1» для 4-го класу ЗЗСО авторів І. В. Грущинської, З. М. Хитрої, І. І. Дробязко (УОВЦ «Оріон», 2021).

ISBN 978-966-991-128-5

© І. В. Грущинська, З. М. Хитра, 2021
© УОВЦ «Оріон», 2022

Перший тиждень

МОЄ ВІДКРИТТЯ

ЖИТТЯ — НАЙБІЛЬША ЦІННІСТЬ

1

ЧОМУ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ — ЦЕ НАЙБІЛЬША ЦІННІСТЬ?

1. Напиши. Що для тебе складає найважливіші цінності? (А) Що в Конституції України визначено як найвищі соціальні цінності? (Б).

А _____

Б _____

2. Прочитай речення. Добери до слова «неповторне» синоніми, користуючись словами з довідки. Підкресли їх.

Життя кожної людини — неповторне.

Довідка: незвичайне, особливе, найбільше, унікальне, головне, виняткове.

3. Поміркуй і заповни асоціативний кущ «ЖИТТЯ».

3

2 ЯК ПОТРІБНО ПІКЛУВАТИСЯ ПРО СВОЄ ЗДОРОВ'Я?

1. Обери й обведи правильну відповідь. Що таке здоров'я?

- А** стан організму, коли нічого не болить
- Б** стан організму, за якого всі органи добре виконують свої функції
- В** відсутність шкідливих звичок

2. Напиши. Які захворювання належать до «хвороб цивілізації»?

3. Заповни таблицю. Що належить до чинників здоров'я людини?

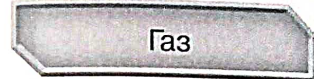

НЕГАТИВНО ВПЛИВАЮТЬ на здоров'я		ПОЗИТИВНО ВПЛИВАЮТЬ на здоров'я
_____		_____
_____		_____
_____		_____

3 ЯК ТИ ДОТРИМУЄШСЯ БЕЗПЕЧНОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ?

1. Підкресли, як правильно загасити пожежу, що виникла через порушення правил електробезпеки.

Залити водою, засипати піском, задмухати, накрити ковдрою.

2. З'єднай лініями. З якими небезпеками в побуті пов'язані газ, вода й електроенергія?

3. Познач ✓ правила безпечної поведінки з електроприладами.

- Вмикати і вимикати електроприлади сухими руками.
- Користуватися лише справними електроприладами.
- Від'єднувати електроприлади від розетки, тримаючи їх за вилку.
- Вмикати електроприлади в ушкоджену розетку.
- Не залишати електроприлади ввімкненими без нагляду.
- Від'єднувати електроприлади від розетки, тримаючи їх за шнур.
- Користуватися електроприладами в присутності дорослих.

МОРАЛЬНІ ЧЕСНОТИ

4

ЯКІ МОРАЛЬНІ ЦІННОСТІ В ЖИТТІ НАЙВАЖЛИВІШІ?

1. Обери й обведи. Що означає вислів «*пози-
чити в Сірка очі*»?

- А** втратити здатність ясно бачити
- Б** мати гарний зір
- В** втратити відчуття сорому, власної гідності

2. Впиши відповідно до змісту ситуації слова «сором» або «сором'язливість».

Назар відчув _____, коли побачив, що його однокласник помітив, як він нишпорив у чужій сумці. Марко не зміг підібрати потрібних слів перед класом, аби розповісти про себе, через свою _____.

3. Обери та впиши літери. Яка з наведених настанов є моральним правилом (**М**), а яка корисною звичкою (**З**)?

- складати шкільний ранець звечора
- не чинити іншим того, чого не бажаєш собі
- чистити зуби після вживання їжі

4. Чи погоджуєшся ти з думкою видатного українського філософа Григорія Сковороди: «Немає нічого кращого, ніж хороше виховання». Познач ✓.

Так

Ні

5

ЧОМУ ЖИТТЄЛЮБИ ПОЧУВАЮТЬСЯ ЩАСЛИВИШИМИ?

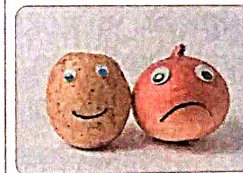
1. Обери й обведи. Про яких людей кажуть, що вони мають *легку вдачу*?

- А** про худорлявих людей з невеликим зростом
- Б** про людей, які вміють дружелюбно спілкуватися з іншими
- В** про людей, які здатні легко підіймати вантажі.

2. Поміркуй і наведи приклади міркувань песимістів й оптимістів у разі виникнення певних труднощів.

Оптиміст

Песиміст

3. Поміркуй і заповни асоціативний куш «Щастя».

6 ЯК САМООЦІНКА ВПЛИВАЄ НА ЯКІСТЬ ЖИТТЯ?

1. З'єднай лініями різні самооцінки людей з їхніми характеристиками.

Завищена самооцінка

Людина реально оцінює свої здібності й можливості.

Адекватна самооцінка

Людина недооцінює свої можливості та здібності, не вірить у свої сили.

Занижена самооцінка

Людина поводиться самовпевнено й зарозуміло; не сприймає критику та не визнає власних помилок.

2. Заповни таблицю «Мої сильні та слабкі сторони». **Поміркуй**, чи докладаєш ти зусиль, аби стати кращим/кращою.

Мені добре вдається	
Мені погано вдається	
Мені цікаво	
Мені не подобається	
Найбільшим стимулом для мене є	

3. Обери й обведи. Про яку рису характеру йдеться в прислів'ї?

Повний колос до землі гнеться, а пустий — угору пнеться.

А брехливість **Б** лінощі **В** пихатість

МОЄ ВІДКРИТТЯ

ЦІЛІ ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ

7 ЯК ПРАВИЛЬНО ОРГАНІЗОВУВАТИ СВІЙ РОЗПОРЯДОК ДНЯ?

1. Досліди свою працездатність протягом тижня. **Зроби** висновок, у які дні тижня в тебе зазвичай найвища працездатність, а в які — найнижча?

День найвищої працездатності: _____

День найнижчої працездатності: _____

2. Чому комп'ютерні ігри й телевизор називають «крадіями часу»? **Запиши** кілька корисних справ, які ти можеш зробити замість того, щоб дивитися телевизор чи грати в комп'ютерні ігри.

8 ЩО ОЗНАЧАЄ ВИСЛІВ «МАТИ СИЛУ ВОЛІ»?

1. Обери й обведи. Про яку людину кажуть, що вона «з характером»? Коли людина:

А не має власної думки, легко піддається чужому впливу

Б вирішує проблеми в бійках

В виявляє наполегливість, витримку, стійкість у досягненні мети

2. Напиши. Які риси характеру, на твою думку, властиві справжнім героям?

3. Установи відповідність. З'єднай лініями.

Брати участь в іграх і змаганнях.

Брати без дозволу чужі речі.

Вседозволеність

Свобода

Обирати заняття за своїми інтересами.

Смітити, не класти речі на свої місця.

9

ДЛЯ ЧОГО ПОТРІБНЕ ВМІННЯ КРИТИЧНО МИСЛИТИ?

1. Обери й обведи. Чому до реклами необхідно ставитися критично?

А збільшує попит на товари

Б інформує, сприяє налагодженню контактів між людьми

В змушує витратити кошти на непотрібні, часом шкідливі для здоров'я речі

Г нерідко містить неправдиву інформацію

2. Довідайся за допомогою інтернет-джерел значення слова «маніпуляція». **Напиши.**

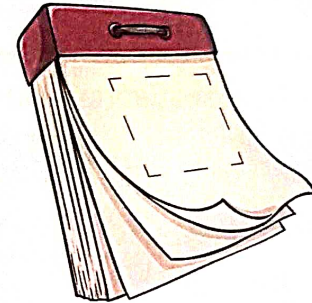
МОЄ ВІДКРИТТЯ

КУЛЬТУРА ВЗАЄМИН

10

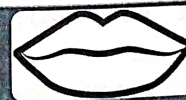
КОЛИ СПІЛКУВАННЯ ПРИНОСИТЬ РАДІСТЬ?

1. Дізнайся та напиши в календарикі цього річного дати, коли відзначають Всесвітній день усмішки.

11

2. В українській мові слово «усмішка» має понад 50 характеристик, а слово «погляд» — більше 250 характеристик. **Наведи** 3–4 своїх прикладів до обох слів.

Усмішка (яка?)

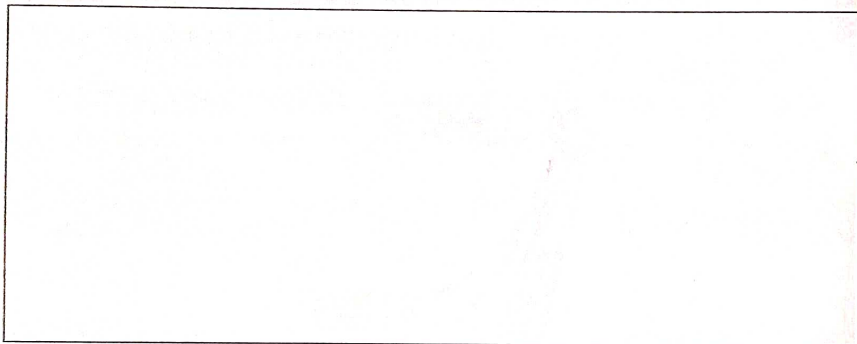

Погляд (який?)

3. Допиши пропущені слова в речення.

Про гарні манери людини свідчить її _____
 _____ ставлення до інших людей. Повага
 до гідності іншої людини виявляється у почутті такту,

4. Намалюй плакат або флаєр до Всесвіт-
 нього дня усмішки.

11 ЧОМУ КАЖУТЬ: «ВІК ЖИВИ — ВІК УЧИТЬСЯ?»

1. Поміркуй і заповни асоціативний кушч про захоплення, які дарують тобі радість.

2. Проаналізуй свої можливості й потреби в пізнанні нового. **Напиши.**

Що я вмію робити самостійно?	У чому мені необхідна допомога дорослих?

12 ЗАСТОСОВУЄМО ЗНАННЯ ЩОДНЯ

1. Установи відповідність. З'єднай лініями.

ФАКТ

ФЕЙК

Неправда або спотворена інформація.

Існує реально, незалежно від нашої думки.

2. Напиши. Чого НЕ МОЖНА робити, відчувши запах газу в помешканні?

3. Чому очі називають «дзеркалом душі»?
Напиши 5–6 прикметників-означень зі словом «очі», які характеризують моральні чесноти.

4. Напиши докази. Чому необхідно навчатися впродовж життя?

ПРОЄКТ № 1

«НАЙКОРИСНІШІ Й НАЙШКІДЛИВІШІ ЗВИЧКИ В ЛЮДЕЙ МОГО ОТОЧЕННЯ»

1. Склади перелік різних звичок. **Постав** позначки ✓ у відповідних колонках.

Назва звички	Корисна звичка	Шкідлива звичка	Моя звичка
	☐	☐	☐
	☐	☐	☐
	☐	☐	☐
	☐	☐	☐
	☐	☐	☐
	☐	☐	☐

2. Напиши. Якої звички або звичок ти хочеш позбутися? Що для цього треба зробити?

3. Напиши. Яку корисну звичку або звички ти хочеш сформувати? Що для цього треба зробити?

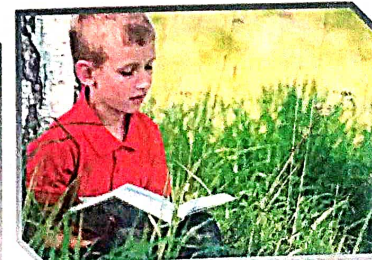

4. Прочитай прислів'я. **Поясни**, як ти їх розумієш. **Знайди** за допомогою інтернет-джерел цікаві вислови або прислів'я про звички людини.

Обери найкраще, а звичка зробить це приємним і легким (*Піфагор*).

Під лежачий камінь вода не тече (*Українське народне прислів'я*).

МОЄ ВІДКРИТТЯ

ПЛАНЕТА ЗЕМЛЯ —
НАШ ДІМ У ВСЕСВІТІ

13

ЯКА КОСМІЧНА АДРЕСА
НАШОЇ ПЛАНЕТИ?

 1. Дай відповідь. Що це?

Безмежний за часом і простором світ, що містить мільйони мільйонів галактик, планет і зір, це — _____

 2. Придумай два речення, використавши «космічні слова» на свій вибір.

 3. Напиши «космічну адресу» нашої планети. Доповни її малюнком.

 Космічна адреса Землі

14

ЧОМУ НАШУ СИСТЕМУ
НАЗИВАЮТЬ СОНЯЧНОЮ?

 1. Напиши ключові слова до характеристики зорі Сонця.

 2. Поясни й напиши, які природні явища на Землі відбуваються завдяки енергії Сонця.

 3. Напиши пояснення схематичного малюнка у підручнику на с. 44.

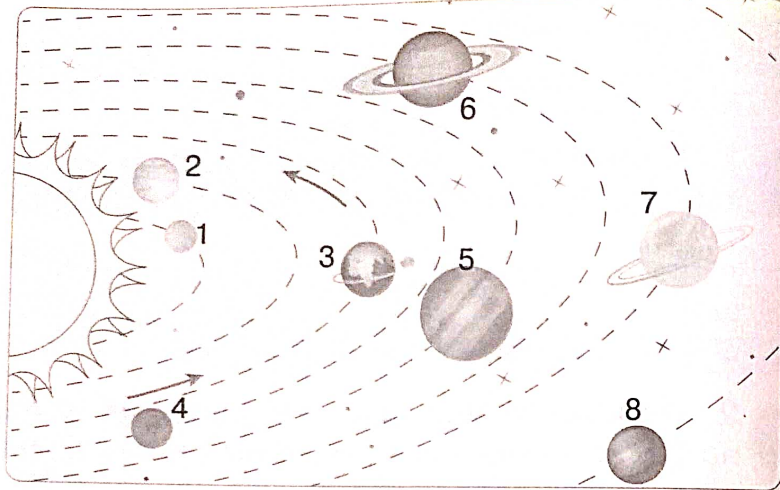
15

ЯКІ ПЛАНЕТИ СОНЯЧНОЇ СИСТЕМИ
НАЗИВАЮТЬ ВЕЛИКИМИ?

 1. Відгадай загадку та напиши відгадку. Підпиши й розфарбуй схематичний малюнок на с. 18.

 Бігають круг Сонечка шість синочків і дві донечки.

Це — _____

- 1. _____
- 2. _____
- 3. _____
- 4. _____
- 5. _____
- 6. _____
- 7. _____
- 8. _____

2. Заповни таблицю. **Порівняй**, у чому полягають відмінності між зорею і планетою.

Зоря	Планета
_____	_____
_____	_____

3. Що таке природний супутник? Скільки існує супутників у планет внутрішньої і зовнішньої груп? **Напиши** приклади.

МОЄ ВІДКРИТТЯ

КОСМІЧНІ ТІЛА

16

ЯКІ ТІЛА СОНЯЧНОЇ СИСТЕМИ НАЗИВАЮТЬ МАЛИМИ?

1. Продумай і склади цікаву розповідь про астероїди-мандрівники, що рухаються навколо Сонця. **Напиши** ключові слова-підказки. Розповідь **проілюструй** малюнком.

2. Заповни таблицю. **Порівняй**, у чому полягають відмінності між метеором і метеоритом. Тих, що називають «зорепадом» — **підкресли**.

Метеори	Метеорити
_____	_____
_____	_____
_____	_____

3. Склади речення про космічне тіло, що називають «хвостатою мандрівницею».

17

ЯКИМИ БУВАЮТЬ ЗОРІ?

1. Обери й підкресли правильне твердження про Сонце.

Зоря — червоний гігант; блакитний надгігант; подвійна зоря; жовтий карлик.

2. Напиши. Скільки зір можна побачити на небі неозброєним оком?

3. Доповни визначення. Що таке галактика? До якої галактики належить Сонячна система?

Галактика — це система зір і зоряних скупчень,

Слово «галактика» походить від _____

Наша Галактика має назву _____

18

ЯКІ СУЗІР'Я МОЖНА ПОБАЧИТИ НА НІЧНОМУ НЕБІ?

1. Прочитай текст у підручнику на с. 53–55 і **напиши** до нього план.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

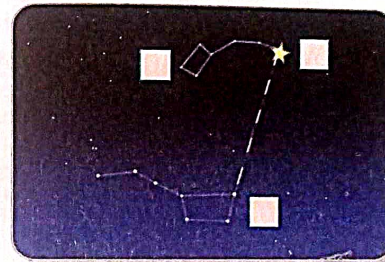
2. Обери й обведи назву сузір'я, яке можна одночасно побачити на небосхилі з Північної і Південної півкулі Землі.

А Стрілець

Б Лев

В Оріон

3. На малюнку зоряного неба знайди сузір'я. **Упиши** в клітинки відповідні цифри. **Допиши** речення.

1. Полярна зоря
2. Малий Віз
3. Великий Віз

Великий Віз називають також _____, а Малий Віз — _____.

Спробуй відшукати на нічному небі Полярну зорю.

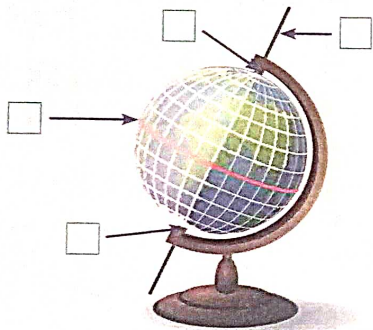
МОЄ ВІДКРИТТЯ

ФОРМА Й ОБЕРТАЛЬНІ РУХИ ЗЕМЛІ

19

ЧОМУ НА ЗЕМЛІ ВІДБУВАЄТЬСЯ ЗМІНА ДНЯ І НОЧІ?

1. Знайди й познач на глобусі уявні лінії та полюси. Упиши в клітинки відповідні цифри.

- 1. Північний полюс
- 2. Південний полюс
- 3. Екватор
- 4. Вісь Землі

2. Склади й напиши речення про причини зміни дня і ночі. Домалюй і розфарбуй схему добового обертання Землі, щоб було зрозуміло: де — день, а де — ніч.

Причини зміни дня і ночі	Схема добового обертання Землі

3. Обери й зафарбуй кружечок біля правильного твердження.

- Нагрівання Землі зменшується від екватора до полюсів.
- Нагрівання Землі збільшується від екватора до полюсів.

4. Розфарбуй і підпиши назви теплових поясів Землі.

- Два _____ пояси
- Два _____ пояси
- Два _____ пояси
- Один _____ пояс

20

ЧОМУ НА ЗЕМЛІ ВІДБУВАЄТЬСЯ ЗМІНА ПІР РОКУ?

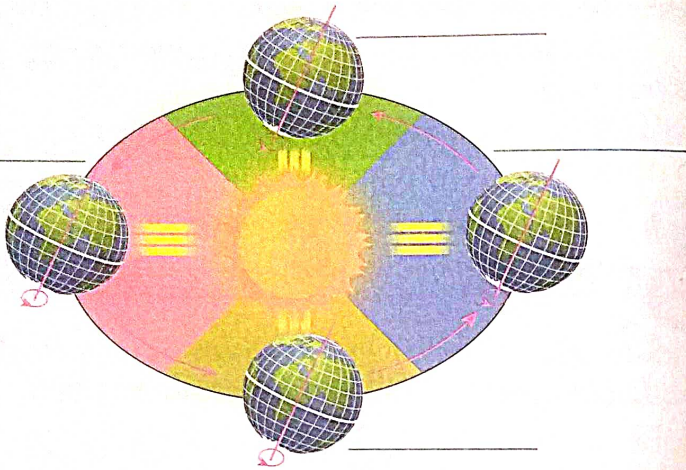
1. Склади й напиши речення про причини змін пір року на Землі. Скористайся довідкою.

Причиною зміни пір року на Землі є:

Довідка: рух Землі навколо Сонця; нахил земної осі до площини орбіти.

2. Домалюй схему річного руху Землі. Зафарбуй, як освітлюється Земля в різні пори року. Підпиши їхні назви.

Схема річного руху Землі навколо Сонця

3. Скільки триває день і ніч у різні пори року. **Впиши** дані в таблицю.

Тривалість дня і ночі

	Осінь — у день осіннього рівно- дення	Зима — у день зимового сонце- стояння	Весна — у день весняного рівно- дення	Літо — у день літнього сонце- стояння
День				
Ніч				

21

У ЧОМУ НЕПОВТОРНІСТЬ ЗЕМЛІ ТА МІСЯЦЯ?

1. Пригадай, що тобі вже відомо про Землю. **Впиши** дані в таблицю.

№	Запитання щодо характеристики Землі	Відповіді
1	Яку форму має Земля?	_____
2	Яка по порядку Земля від Сонця?	_____
3	З якою швидкістю рухається Земля по своїй орбіті?	_____

2. Наведи докази неповторності нашої планети в порівнянні з іншими планетами Сонячної системи. _____

3. Склади розповідь про Місяць, напиши ключові слова. _____

Фази Місяця

Новий Місяць

Перша чверть

Місяць вповні

Остання чверть

4. Обери й познач ✓ відповідь. Чи можуть на Місяці відбуватися такі природні явища: вітер, хмари, град, дощ, заметіль, веселка.

Так

Ні

ДОСЛІДЖЕННЯ ВСЕСВІТУ

22

**ЯК ЛЮДСТВО ЗМІНЮВАЛО СВОЇ
УЯВЛЕННЯ ПРО ЗЕМЛЮ І ВСЕСВІТ?**

 1. Напиши, якими були уявлення про будову Всесвіту й форму Землі в Стародавньому світі.

А Міжріччя (грец. Месопотамія) — Стародавній Вавилон — _____

Б Давній Єгипет — _____

В Давня Індія — _____

Г Давня Греція, погляди Клавдія Птолемея — _____

 2. Напиши стислу розповідь про вчених, які здійснили відкриття в галузі астрономії в Середні віки. **Перелічи** їхні досягнення.

23

**ЯК ДОСЛІДЖУЮТЬ ВСЕСВІТ
У НАШ ЧАС?**

 1. Склади стислий план до статті підручника.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

 2. Напиши імена першовідкривачів космічного простору.

• Ім'я першого у світі космонавта — _____

• Імена американських астронавтів, які першими побували на Місяці — _____

 3. Наведи приклади й **напиши**, у чому полягає внесок українців в освоєнні космосу.

ЗАСТОСОВУЄМО ЗНАННЯ ЩОДНЯ

 1. Доповни космічну адресу нашої планети.

Земля — наш «космічний дім» — _____ планета від Сонця, _____ система, наша Галактика — _____, рукав _____, Місцева _____ галактик, надскоупчення галактик.

 2. Склади для туристів письмову пам'ятку «Як орієнтуватися за Полярною зорею».

 Доповни її малюнком-схемою.

 3. Прочитай вірш і **впізнай**, про яке природне космічне тіло в ньому йдеться. **Впиши** його назву.

Летіла у небі хвостата ракета,
ого, який шлейф! Та це ж справжня _____!
_____ із криги та каменю-пилу
великий хвостище собі відростила.

Наталя Карпенко

 4. Напиши, які події у вивченні Всесвіту, на твою думку, є найвизначнішими.

НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЄКТ
«ЩО ВЖЕ ВІДОМО ЛЮДСТВУ ПРО ВСЕСВІТ?»

 1. Напиши назву тієї частини навчального проєкту, у виконанні якої ти береш участь.

 2. Розгорни план своєї роботи над проєктом.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

 3. Перелічи назви літературних й інших інформаційних джерел, що ти використав/використала під час підготовки проєкту.

 4. Стисло сформулюй основні результати проведеного дослідження.

5. Оціни свій внесок у виконанні спільного навчального проєкту. _____

ЗОБРАЖЕННЯ ПОВЕРХНІ ЗЕМЛІ

25

ЧОМУ НЕ МОЖНА ЗАЙТИ ЗА ОБРІЙ?

1. З'єднай лініями терміни і їхні визначення.

Горизонт,
або обрій — це

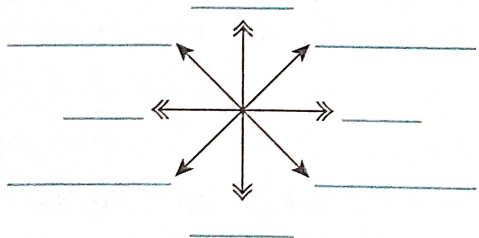
лінія, де небо
ніби зливається
з поверхнею землі.

Лінія горизонту,
або небокрай — це

частина земної
поверхні, яку ми бачимо
на відкритій місцевості.

2. Напиши скорочені назви основних і проміжних сторін горизонту (світу) на кінцях стрілочок.

3. Допиши повні назви основних сторін горизонту, які є протилежними до вказаних у таблиці.

Пн	Пд	Зх	Сх

26

ЯК ОРІЄНТУВАТИСЯ НА МІСЦЕВОСТІ?

1. Що таке орієнтування? Допиши визначення. Які способи орієнтування тобі відомі?

Орієнтуватися _____

Способи орієнтування: _____

2. Поміркуй і напиши. Як ти будеш орієнтуватися на місцевості влітку? Проілюструй свої відповіді малюнком. Запропонуй способи орієнтування взимку.

Способи орієнтування влітку

<p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>
--	--

Способи орієнтування взимку

3. Спрогнозуй, у яких життєвих ситуаціях тобі можуть знадобитися знання про способи орієнтування на місцевості. Стисло **опиши** їх.

27

ДЛЯ ЧОГО ПОТРІБНІ ПЛАНИ МІСЦЕВОСТІ?

1. Допиши визначення.

План місцевості — це зображення _____

в певному масштабі за допомогою умовних знаків.

2. Намалюй, якими умовними знаками на плані місцевості позначають: 1 — дорогу, 2 — міст, 3 — озеро, 4 — джерело, 5 — болото.

1 2 3 4 5

--	--	--	--	--

3. Напиши, що показує масштаб (А), де його застосовують (Б), як розшифрувати словами такий запис: в 1 см 5 м (В).

А Масштаб показує _____

Б Масштаб застосовують _____

В Один сантиметр на плані _____

МОЄ ВІДКРИТТЯ

КАРТА РОЗКРИВАЄ СВІТ

28

ПРО ЩО «РОЗПОВІДАЮТЬ» КАРТИ?

1. Поясни й напиши, яке походження і значення мають слова «географія» (А) і «карта» (Б).

А _____

Б _____

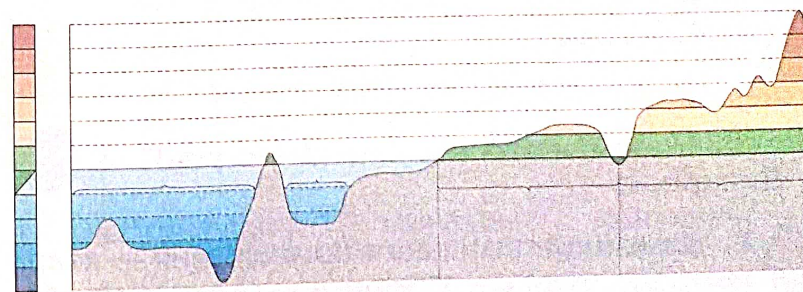

2. Напиши, які умовні лінії зображають на глобусі й географічних картах. Що вони означають?

3. Розглянь і підпиши назви географічних об'єктів на схематичному малюнку.

Шкала висот і глибин

29

ДЛЯ ЧОГО ПОТРІБНО ВМІТИ «ЧИТАТИ» ПЛАНИ Й КАРТИ?

1. Поясни й напиши, яке походження і значення мають слова «атлас» (А) і «контурна карта» (Б).

А _____

Б _____

2. Порівняй план місцевості й географічну карту: **виділи**, які спільні й відмінні ознаки вони мають. **Сформулюй** висновок. **Напиши**.

Спільні ознаки

Відмінні ознаки

	План місцевості	Географічна карта (на форзаці підручника)
Охват території		
Масштаб		
Умовні знаки		
Сторони горизонту		

Висновок: _____

3. **Намалюй** план свого помешкання — квартири або будинку. **Обери** для цього відповідний масштаб і **запиши** його. **Постав** стрілочки, щоб показати сторони горизонту.

План _____

Масштаб _____

30

ЯКІ ОКЕАНИ Й МАТЕРИКИ Є НА ЗЕМЛІ?

1. **Роздивись** глобус — модель земної кулі, й географічну карту світу. **Досліди** й **напиши**, коли зручніше користуватися глобусом, а коли — картою.

2. **Підкресли**, які із цих слів є синонімами.

частина світу материк континент

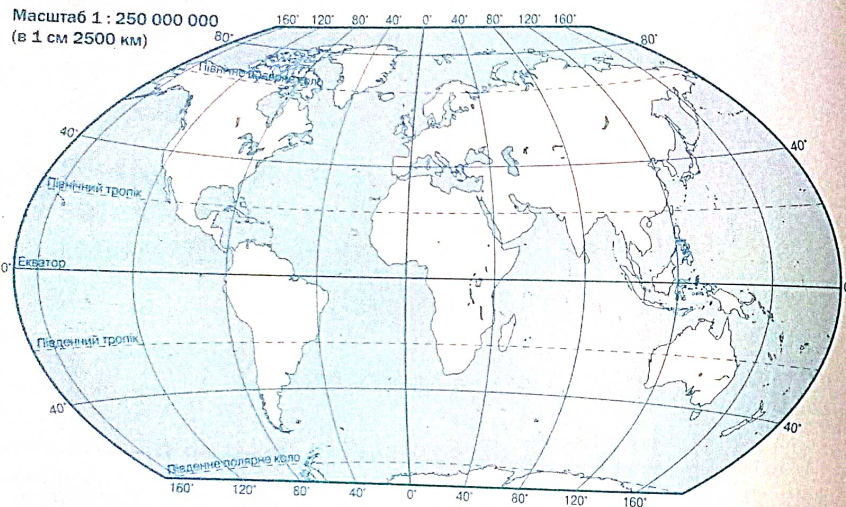

3. **Напиши** назви океанів (А), материків (Б), частин світу (В) і **нанеси** їхні назви на контурну карту світу.

A _____

B _____

B _____

4. Підпиши конверт із географічною адресою України на планеті Земля.

Півкуля _____

Материк _____

Частина світу _____

Країна _____

МОЄ ВІДКРИТТЯ

НА ВІТРИЛЬНИКУ ЗНАНЬ
З ТИХОГО ОКЕАНУ
В АТЛАНТИЧНИЙ

31-32

ЯКИЙ ОКЕАН – НАЙБІЛЬШИЙ?

1. Обери й познач ✓. Чи погоджуєшся ти із твердженням?

Океани – найбільші частини Світового океану, що відділені одна від одної материками.

Так Ні

2. Напиши назви материків, між якими розташований Тихий океан (А). Проаналізуй і запиши, як розташування океану впливає на його природу (Б).

A _____

B _____

3. Роздивись карту й знайди моря й затоки, що належать до басейну Тихого океану. Напиши назви 3–4 морів і наведи приклад затоки.

4. **Склади** письмову довідку про походження назви Тихого океану.

5. **Знайди** на карті в Тихому океані: найглибшу западину (А) і найбільший острів (Б). **Напиши** їхні назви.

А _____

Б _____

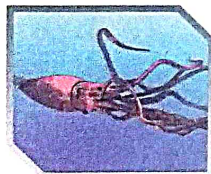
6. **Упізнай** мешканців Тихого океану й **з'єднай** стрілочками з їхніми назвами. **Довідайся**

про них з інтернет-джерел.

Молюск тридакна

Риба вудильник

Гігантський кальмар

Водорість макроцистіс

7. **Обери** й **підкресли** тварин, які не належать до морських звірів.

Креветка, кашалот, смугастий кит, мурена, дюгонь, морський котик і слон, калан, скат, тюлень, морж.

ЯКИЙ ОКЕАН НАЙДОВШИЙ?

1. **Роздивись** в атласі географічну карту світу. **Напиши** назви материків, між якими розташований Атлантичний океан.

2. **Знайди** на географічній карті світу й **напиши** назви 2–3 морів (А), заток (Б) і найбільших островів (В), що належать до Атлантичного океану.

А _____

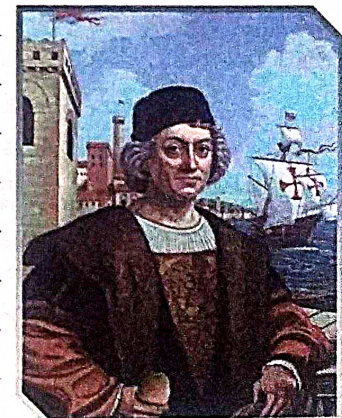
Б _____

В _____

3. **Довідайся** і **напиши** ім'я мореплавця, який уперше перетнув Атлантичний океан. Які ще відкриття він здійснив?

МОЄ ВІДКРИТТЯ

ВІД ІНДІЙСЬКОГО
ДО ПІВНІЧНОГО ЛЬОДОВИТОГО
ОКЕАНУ

34

ЯКІ НЕПОВТОРНІ РИСИ
МАЄ ІНДІЙСЬКИЙ ОКЕАН?

- 1. Роздивись в атласі географічну карту світу. **Напиши** назви материків, між якими розташований Індійський океан.

- 2. **Знайди** на географічній карті світу й **напиши** назви 2–3 морів (А), заток (Б) і найбільших островів (В), що належать до Індійського океану.

А _____

Б _____

В _____

- 3. **Придумай** і **напиши** повідомлення для туристичного вебсайту про життя мешканців коралових рифів: нерухомих коралових поліпів, жвавих барвистих коралових рибок і підступну хижу мурену. **Зазнач**, коралові поліпи — це рослини чи тварини. **Знайди** на карті. У яких океанах розташовуються коралові острови?

35

ЯКИЙ ОКЕАН НАЙМЕНШИЙ?

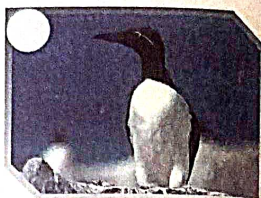
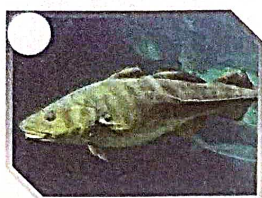
- 1. Проаналізуй і **напиши** назву океану.
- який не перетинає екватор;
 - у якого є тільки південні береги;
 - який повністю лежить у Північній півкулі;
 - у якому розмістився Північний полюс Землі;
 - який називають «вершиною світу» та «кухнею» погоди.

Це — _____

- 2. **Роздивись** в атласі географічну карту світу та **знайди** Північний Льодовитий океан. **Напиши** назви материків, між якими він розташований.

- 3. **Роздивись** зображення тварин, які живуть у водах Північного Льодовитого океану.

Напиши, хто ким живиться. Впиши біля зображень у кружечках цифри.

36

ЗАСТОСОВУЄМО ЗНАННЯ ЩОДНЯ

1. Розшифруй скорочення. Напиши повні назви основних і проміжних сторін горизонту, а також їхні міжнародні скорочені назви.

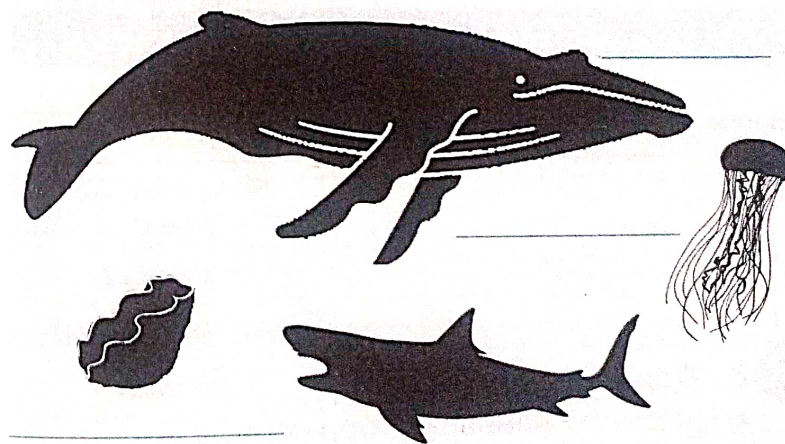
Пн (N) —	Пд (S) —	Зх (W) —	Сх (O) —
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
Пн Зх —	Пн Сх —	Пд Зх —	Пд Сх —
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____

2. Назви, які способи орієнтування на місцевості тобі відомі. Підкресли ті, які ти вважаєш надійними.

3. Поясни й напиши, для чого людям потрібні плани місцевості й географічні карти.

Практичне значення в житті людей	
ПЛАНИ МІСЦЕВОСТІ	ГЕОГРАФІЧНІ КАРТИ
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

4. Назви мешканців — рекордсменів Світового океану серед медуз, моллюсків, хижих риб і морських звірів. Напиши їхні назви.

ПОДОРОЖ НАЙБІЛЬШИМИ МАТЕРИКАМИ ПЛАНЕТИ

37

ЯКИЙ МАТЕРИК НА ЗЕМЛІ НАЙБІЛЬШИЙ?

- 1. Знайди Євразію на географічній карті світу в атласі. **Роздивись і напиши:** у яких півкулях Землі вона розташована (А). **Визнач** положення Євразії щодо екватора (Б).

А _____

Б _____

- 2. **Роздивись** на карті й **напиши**, які океани омивають береги Європи, а які — Азії. **Наведи** приклади морів, що належать до цих океанів.

	Океани	Приклади морів
Європа	_____	_____
Азія	_____	_____

- 3. **Допиши** речення.

- Найвищі й найбільші гори світу _____, розташовуються в _____

- Найвища вершина світу називається _____
- Найдовша річка Азії _____
- Найдовша річка Європи _____

38

У ЧОМУ ВИЯВЛЯЮТЬСЯ ОСОБЛИВОСТІ РОСЛИННОГО І ТВАРИННОГО СВІТУ ЄВРОПИ Й АЗІЇ?

- 1. **Прочитай** статтю в підручнику (с. 114–118) й **упиши** в таблицю назви найхарактерніших видів рослин і тварин.

Особливості рослинного й тваринного світу в природних зонах Євразії

Назви природних зон Євразії	Рослини	Тварини
I. Холодний полярний пояс		
1. Льодова зона (Арктичні пустелі)		
2. Тундра і Лісотундра		
II. Помірний пояс		
3. Зона лісів Тайга		
Мішані ліси		
Широколисті ліси		
Лісостеп		
4. Степ		

III. Тропічний пояс

5. Суха спекотлива зона
Пустелі

Середземномор'я —
суха зона

6. Волога зона

IV. Екваторіальний пояс

7. Вологий дощовий ліс

 2. Упиши в таблицю назви найвідоміших країн Європи й Азії і їхні столиці. Скористайся картою в атласі.

Частина світу — Європа

Назви країн	Назви столиць

Частина світу — Азія

Назви країн	Назви столиць

3. Розглянь зображення культурних рослин, що походять з різних частин Азії. Підпиши назви. Доповни список.

39

ЯКИЙ МАТЕРИК — НАЙСПЕКОТЛИВІШИЙ НА ПЛАНЕТІ?

1. Проаналізуй карту в атласі й переконайся в правильності тверджень. Напиши назву материка (континенту).

- Який майже посередині перетинає екватор.
- На якому впродовж усього року стоїть літня погода.
- Який повністю лежить у Східній півкулі.
- Більша частина якого розташовується в Північній, а менша — у Південній півкулі Землі.
- Який є найспекотливішим на планеті.

Це — _____

2. Роздивися карту Африки в атласі. **Напиши** назви океанів (А), морів (Б), затоки (В) і найбільшого острова біля її берегів (Г).

А _____

Б _____

В _____

Г _____

3. Роздивись карту Африки. **Допиши** речення.

- Африка переважно _____ материк.
- Найдовша річка Африки — _____.
- Найглибша річка в Африці й у світі — _____.
- Найвища вершина в Африці — _____.
- Найбільша пустеля у світі — _____.

4. Придумай і намалюй «візитівку» Нілу, Сахари або якогось іншого природного «дива природи» Африки на свій вибір. **Напиши** до неї текст.

<p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	
---	--

МОЄ ВІДКРИТТЯ

**З АФРИКИ —
ДО ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ**

40

**У ЧОМУ ВИЯВЛЯЮТЬСЯ
ОСОБЛИВОСТІ РОСЛИННОГО
І ТВАРИННОГО СВІТУ АФРИКИ?**

1. Упиши в таблицю назви найхарактерніших африканських рослин і тварин. **Підкресли** назву дерева, яке вважають символом Африки.

	Рослини	Тварини
Тропічний пояс Африки	Пустеля Сахара	
	Саванна — африканський степ	
Екваторіальний пояс	Вологі дощові ліси	

2. З'єднай лініями назви тварин, яких називають «великою африканською п'ятіркою», з їхніми зображеннями і **допиши** опорні слова для розповіді про них.

1. _____ 2. _____

Леопард

Носоріг

Лев

Слон

Буйвіл

3. _____ 4. _____ 5. _____

3. Упиши в таблицю назви відомих тобі африканських країн і їхні столиці. **Допиши** речення.

Назви країн	Назви столиць

В Африці розташовується _____ країни.

4. Обери й познач ✓ насіння і плоди культурних рослин, батьківщиною яких є Африка.

41

У ЧОМУ НЕПОВТОРНІСТЬ КОНТИНЕНТУ ПІВНІЧНА АМЕРИКА?

1. Роздивися фізичну карту світу в атласі. **Дай** письмові відповіді.

А У яких півкулях Землі розташована Північна Америка?

Б Які океани, моря і затоки омивають її береги?

Океани	Моря	Затоки

2. Роздивись на карті в атласі Північну Америку. **Допиши** речення.

- Найбільша річка, що несе свої води до Північного Льодовитого океану, — _____.
- До Тихого океану несе свої води річка _____.
- До Атлантичного океану несе свої води найбільша на материк річка _____ з притоками _____ і _____.
- На материк розташовується система з п'яти Великих озер: _____.

3. Упиши в таблицю назви найбільших країн і їхні столиці. **Допиши** речення.

Назви країн	Назви столиць

У Північній Америці розташовується _____ країн.

42

У ЧОМУ ВИЯВЛЯЮТЬСЯ ОСОБЛИВОСТІ РОСЛИННОГО І ТВАРИННОГО СВІТУ ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ?

1. Упиши в таблицю назви характерних представників рослинного й тваринного світу природних зон Північної Америки. Яке дерево, на твою думку, є символом цього материка? **Обведи.**

Природні зони Північної Америки	Рослини	Тварини
I. Полярний пояс		
1. Льодова зона (Арктичні пустелі)		

2. Тундра й Лісотундра

II. Помірний пояс

3. Зона лісів
Хвойні ліси

Мішані ліси

Широколисті ліси

4. Степ (прерії)

III. Тропічний пояс

5. Сухі пустелі

6. Вологі вічнозелені ліси

2. Доведи твердження.

Рослинний і тваринний світ Північної Америки має багато спільних рис із _____, тому що _____

3. Допиши речення. **Скористайся** ілюстраціями.

Із Центральної Америки походить багато культурних рослин: _____

_____ . А ліси — батьківщина

МОЄ ВІДКРИТТЯ

**З ПІВДЕННОЇ АМЕРИКИ —
ДО АВСТРАЛІЇ**

43

**ЧИМ ПІВДЕННА АМЕРИКА
ВІДРІЗНЯЄТЬСЯ ВІД ІНШИХ
МАТЕРИКІВ?**

1. Розглянь карту світу в атласі. **Проаналізуй**, у чому полягають особливості географічного положення Південної Америки. **Напиши**.

- Як розташована Південна Америка відносно екватора? _____
- Які це має наслідки для її природи? _____
- Які океани й моря її омивають? _____
- Яка низовина найбільша у світі? _____
- Яка гірська система найдовша у світі? _____

2. Створи «візитівку» для річки Амазонка. **Прикрась** її малюнком.

3. Напиши назви водоспадів у Північній і Південній Америці. Назву найвищого **підкресли**.

Північна Америка — _____

Південна Америка — _____

44

**У ЧОМУ ПОЛЯГАЮТЬ НЕПОВТОРНІ
РИСИ РОСЛИННОГО Й ТВАРИННО-
ГО СВІТУ ПІВДЕННОЇ АМЕРИКИ?**

1. Прочитай статтю в підручнику (с. 142–145) й **упиши** в таблицю назви найхарактерніших видів рослин і тварин Південної Америки. **Напиши**, у чому полягають особливості природних зон материка.

**Особливості рослинного й тваринного світу
Південної Америки**

Особливості природних зон	Рослини	Тварини
Вологі екваторіальні ліси —		
Південноамериканські савани—		

Південноамериканські пампаси

2. Перелічи й напиши, які корінні народи населяють Північну, а які — Південну Америку.

Корінні народи

Корінні народи	
Північної Америки	Південної Америки

3. Упиши в таблицю назви відомих тобі країн і їхні столиці. Допиши речення.

Назви країн	Назви столиць	Цікаві відомості про країну, її населення і природу

У Південній Америці розташовується _____ країн.

4. Обери ті культурні рослини, що походять із Південної Америки, і познач ✓. Напиши назви.

45

ЯКІ РИСИ МАЄ АВСТРАЛІЯ — НАЙСУХІШИЙ МАТЕРИК ЗЕМЛІ?

1. Проаналізуй карту в атласі й переконайся в правильності тверджень. Напиши назву материка (континенту).

- Який повністю лежить у Східній і Південній півкулях.
- Який є найменшим серед усіх материків Землі.
- Який є найпосушливішим на планеті.
- Центральну частину якого займають пустелі.
- Поверхня якого має переважно рівнинний характер.
- Його об'єднують із прилеглими островами.

Це — _____

2. Проаналізуй і напиши, у чому полягають особливості річкової мережі й озер Австралії. Наведи приклади.

Річка Муррей

Озеро Ейр

3. Напиши. Яку повну назву має країна, що розташовується на австралійському материку.

Як називається її столиця? **Намалюй** прапор держави.

Назва держави	Назва столиці	Малюнок прапора
з прилеглим островом _____		

МОЄ ВІДКРИТТЯ

З УСАМІТНЕНОЇ АВСТРАЛІЇ — ДО БЕЗЛЮДНОЇ АНТАРКТИДИ

46

ЯКИХ РОСЛИН І ТВАРИН МОЖНА ПОБАЧИТИ ЛИШЕ В АВСТРАЛІЇ?

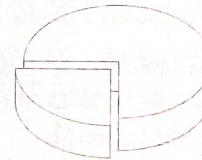

1. Зафарбуй колові діаграми в різні кольори й **поясни**, яку закономірність вони розкривають.

Рослини Австралії

Тварини Австралії

- Трапляються
- тільки в Австралії
- Трапляються
- на інших материках

2. З'єднай лініями зображення рослин з їхніми назвами. **Обери й обведи**, яке з них вважають символом Австралії.

Акація срібляста, або австралійська

Пляшкове дерево

Евкаліпт

3. Упізнай звірів і птахів. **З'єднай** лініями їхні назви і зображення.

Казуар

Страус

Папуга

Лірохвіст

47

ЧИМ АНТАРКТИДА ВІДРІЗНЯЄТЬСЯ ВІД ІНШИХ МАТЕРИКІВ?

1. Поясни й запиши, що означають ці поняття.

Антарктида — _____

Антарктика — _____

2. Напиши.

• Які океани (чи океан) омивають береги Антарктиди?

• У яких півкулях Землі розташовується Антарктида?

3. Напиши.

• Що таке «криль»?

• Які звірі населяють узбережжя і прибережні води Антарктиди?

• Які птахи населяють узбережжя Антарктиди?

• Які харчові ланцюги вони утворюють? **Наведи** приклад.

48

ЗАСТОСОВУЄМО ЗНАННЯ ЩОДНЯ

1. Обери «чемпіонів» серед материків. **Напиши** їхні назви. Про який материк **НЕ** згадали? **Допиши** речення.

МАТЕРИК	найбільший	_____
	найсспекотливіший	_____
	найвологіший	_____
	найсухіший	_____
	найхолодніший	_____

Це — _____

2. Допиши речення.

Найбільша пустеля у світі — _____ розташовується в _____, а найпосушливіша — _____ в _____

3. **Напиши**, де домівка цих звірів.

	Назва звіра	Де живе
		
		
		
		

4. **Напиши** сюжет для рекламного повідомлення про країну, яку тобі хотілося б відвідати.

Поясни чому. **Проілюструй** малюнком.

<p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	
---	--

Географія — _____

Чи хотілося б тобі в майбутньому опанувати цю науку? _____

НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЄКТ
«ДЕСЯТЬ МІСЦЬ НА ЗЕМЛІ,
ЩО НАЙБІЛЬШЕ ВРАЖАЮТЬ УЯВУ»

1. **Напиши** назву тієї частини навчального проєкту, у виконанні якої ти береш участь.

2. **Розгорни** план своєї роботи над проєктом.

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

3. **Перелічи** назви літературних й інших інформаційних джерел, які ти використовував/

використовувала під час підготовки проєкту.

4. Стисло **сформулюй** основні результати проведеного дослідження. _____

5. **Оціни** свій внесок у виконанні спільного навчального проєкту. _____

ЗМІСТ

ЯК БУТИ ЛЮДИНОЮ

Тиждень 1. Життя — найбільша цінність	3
Тиждень 2. Моральні чесноти.....	6
Тиждень 3. Цілі особистісного зростання	9
Тиждень 4. Культура взаємин	11

ЛЮДИНА І ВСЕСВІТ

Тиждень 5. Планета Земля — наш дім у Всесвіті.....	16
Тиждень 6. Космічні тіла.....	19
Тиждень 7. Форма й обертальні рухи Землі.....	22
Тиждень 8. Дослідження Всесвіту	26

ЛЮДИНА І ПЛАНЕТА ЗЕМЛЯ

Тиждень 9. Зображення поверхні Землі	30
Тиждень 10. Карта розкриває світ.....	33
Тиждень 11. На вітрильнику знань з Тихого океану в Атлантичний	37
Тиждень 12. Від Індійського до Північного Льодовитого океану	40
Тиждень 13. Подорож найбільшими материками планети	44
Тиждень 14. З Африки — до Північної Америки	49
Тиждень 15. З Південної Америки — до Австралії.....	54
Тиждень 16. З усамітненої Австралії — до безлюдної Антарктиди	59

Навчальні проекти	29, 63
Застосовуємо знання щодня	13, 28, 42, 61

Грущинська І. В.

Г91 Я досліджую світ. Робочий зошит (у 2-х частинах). Навчальний посібник для 4 класу закладів загальної середньої освіти : Частина 1 // І. В. Грущинська, З. М. Хитра. — Київ : УОВЦ «Оріон», 2022. — 64 с. : іл.

ISBN 978-966-991-128-5.

УДК 57.081.1*кл4(075.2)

Навчальне видання
ГРУЩИНСЬКА Ірина Василівна
ХИТРА Зоя Михайлівна
«Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»
Робочий зошит для 4-го класу ЗЗСО
(у 2-х частинах)

Частина 1

Навчальний посібник
Схвалено для використання
в освітньому процесі експертною комісією
з педагогіки та методики початкової освіти

Головна редакторка І. В. Красуцька
Редакторка І. Ю. Забродська
Головна художниця І. П. Медведовська
Художня редакторка К. В. Берсенєва
Комп'ютерна графіка і верстка Н. М. Кравченко
Коректорка Л. А. Еско

В оформленні посібника використано матеріали із сайту shutterstok.com, а також інших вільних інтернет-джерел.

Формат 70x100 ¹/₁₆. Ум. друк. арк. 5,2.
Обл.-вид. 4,68.
Зам. № 603904.
Наклад 25 000 прим.

ТОВ «Український освітянський
видавничий центр «ОРІОН»

Свідоцтво «Про внесення суб'єкта
видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції»
Серія ДК № 4918 від 17.06.2015 р.

Віддруковано у ТОВ «КОНВІ ПРІНТ»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої
справи до Державного реєстру видавців,
виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК № 6115,
від 29.03.2018 р.
03680, м. Київ, вул. Антона Цедіка, 12